

Juridisering op school

De 120 brugklassers van het katholieke Lycée de Berlaymont (Waterloo) zouden maandag per bus op schoolreis gaan naar Disneyland Parijs. Maar een paar dagen daarvoor kregen dertig leerlingen onverwachts te horen dat ze niet mee mochten: ze hadden in het afgelopen jaar te veel strafpunten gehaald (L'Avenir 28/6/2013).¹ Een moeder liet het er niet bij zitten en eiste uitleg van de directeur. In de schoolgids was deze supplémentaire straf niet geregeld. Hij erkende dat er een planningsfout was gemaakt met het busvervoer. Maar in plaats van te loten, had hij het pedagogisch juist geacht om de brave leerlingen een voorkeursbehandeling te geven.

Waarom heeft dit bericht de krant gehaald? Er had geen haan naar gekraaid wanneer in de schoolregels was bepaald dat de school zich het recht voorbehield leerlingen van deelname aan excursies uit te sluiten als ze te veel strafpunten op hun conductestaat hadden staan. Maar bij deze maatregel kon de directeur zich niet op enige schoolregel beroepen. Hij staat aan de schandpaal omdat hij zich door persoonlijke willekeur heeft laten leiden. In grote scholengemeenschappen wordt het geenszins verwerpelijk geacht de relaties met leerlingen en ouders te juridiseren: alles is dichtgetimmerd in schoolregels en vaste procedures die door de Medezeggenschapsraad bekrachtigd zijn. Soms gaat men zelfs zo ver overtreding van de schoolregels te criminaliseren in een strafblad en een sanctieladder die oploopt van berisping tot schorsing en verwijdering. In dit gejuridiseerde klimaat eist de school een grote vrijheid van handelen op zolang zij binnen de grenzen van de vastgestelde regels en procedures blijft. De handelwijze van de Waalse schooldirecteur wordt nieuwswaardig geacht omdat hij die grenzen overschreden heeft.

De juridisering van het handelen van scholen heeft uiteraard zijn weerslag op het handelen van de ouders. Om de belangen van hun kinderen te beschermen, voelen ze zich geroept de juridische kant van de zaak uit te pluizen. Als zij menen dat de school onrechtvaardig of onredelijk tegen hun kinderen optreedt, halen ze de reglementen erbij of vragen ze zelfs advies bij juridische deskundigen. Het actualiteitenprogramma KRO-Brandpunt (16/6/2013) heeft een item aan deze ouderlijke 'claimcultuur' gewijd:² men vindt het schokkend dat ouders in een juridiserende modus schieten, terwijl scholen toch het beste met hun kinderen voor hebben.

Het suffige van de journalisten van KRO-Brandpunt is dat ze alle juridisering op één hoop hebben gooid: aan de ene kant de juridische toetsing (en eventuele correctie) van schoolbeslissingen en aan de andere kant de juridische claims op schadevergoeding op grond van vermeende aansprakelijkheid van de school.³ Daar zit nogal wat verschil tussen. Ik ben geen jurist, maar ik maak me sterk dat die moeder uit Waterloo met succes een kort geding had kunnen aanspannen om een eerlijke loting voor het schoolreisje af te dwingen. Het ging haar niet om financiële genoegdoening (de ouders moesten het schoolreisje zelf betalen), maar om honorering van het recht op gelijke behandeling.

Onderwijsjournalist Ronald Buitelaar (25/6/2013) wijst nog op een tweede suffigheid.⁴ In het actualiteitenprogramma deed men het voorkomen dat scholen steeds meer *rechtszaken* voor de kiezen krijgen. Maar de programmamakers gingen daarbij op informatie van een rechtsbijstandsverzekering af, die uitsluitend het aantal *zaken* geteld had: het aantal verzoeken om juridische advisering en/of ondersteuning. Buitelaars (terechte) conclusie is dat Brandpunt, wat de rechtszaken betreft, een ongefundeerde *mythe* de wereld in heeft gestuurd. Maar het blijft een feit dat de relatie tussen school en ouders in de loop der jaren steeds meer gejuridiseerd is.

Op het dinsdagse vragenuurtje (18/6/2013) vroeg kamerlid Jadnanansing wat staatssecretaris Dekker ervan vindt dat ouders zich in groeiende mate juridiserend tegenover de school opstellen.⁵ Evenals de vraagstelster meent hij dat de juridisering van de verhouding tussen ouders en scholen een zorgelijke ontwikkeling is en dat ernaar gestreefd moet worden problemen in een vroeger stadium in een constructieve dialoog op te lossen, zodat ze niet escaleren. In een vervolgvraag bepleit Jadnanansing dat de macht van medezeggenschapsraden vergroot wordt, maar volgens de staatssecretaris kan dat de juridisering van de verhoudingen in de hand werken.

Zoals uit dit debatje blijkt, onderkennen de politici niet dat het juridiserende handelen van ouders een logische reactie is op het gejuridiseerde klimaat dat door scholen gecreëerd is. In de Brandpuntuitzending (1.22") komt de adjunct-directeur Onderbouw van een christelijke vmbo-school met het volgende voorbeeld van juridiserende ouders.

Fase I: leerling misdraagt zich: zij scheldt een bezoekend ouderpaar uit (*waarom?*).

Fase II: leerling krijgt lik op stuk en wordt geschorst (*gedurende een week of als voorfase tot verwijdering?*).

Fase III: de ouders (*tweeverdieners?*) vinden de schorsing onredelijk en komen de volgende dag bij de adjunct-directeur om de schorsing aan te vechten, maar deze houdt voet bij stuk.

Fase IV: het gesprek escaleert, adjunct-directeur belt de politie, ouders krijgen pleinverbod.
Fase V: kort geding, uitmondend in schikking.
Fase VI: ouders besluiten toch tot bodemprocedure (*waartegen? tegen een beslissing tot verwijdering? aangespannen bij de rechter of bij de landelijke klachtencommissie?*).

De adjunct-directeur klaagt over juridiserende ouders, maar steekt niet de hand in eigen boezem: in hoeverre heeft hij het interactieproces gejuridiseerd door meteen het wapen van de schorsing (inbreuk op het leerrecht) uit de kast te trekken en te weinig ruimte te scheppen voor een behoorlijke interne rechtsgang?⁶

De vraag rijst of de neiging van ouders om conflicten te juridiseren misschien ook iets te maken heeft met tekortkomingen in de regels en procedures die door de school gehanteerd worden. In het zojuist aangehaalde voorbeeld: wordt niet te snel naar de schorsing gegrepen om leerlingen te straffen? voorzien de schoolregels in behoorlijke procedures van hoor en wederhoor, bezwaar en beroep? worden alle belangen daarbij afgewogen, bijvoorbeeld ook het belang van tweeverdieners die een week vakantie moeten opnemen om hun geschorste kind op te vangen?

Nog zo'n voorbeeld: het mobieltje. Leraren hebben er erg last van als mobieltjes in de klas afgaan. Het is logisch dat de schoolregels daar een sanctie aan verbinden. Op sommige scholen geldt als standaardtarief dat het mobieltje dan door de docent wordt ingenomen en pas na een week wordt teruggegeven. Die schoolregel is ongetwijfeld door de Medezeggenschapsraad gesanctioneerd: het lijkt pedagogisch adequaat om leerlingen te straffen door het *corpus delicti* in te vorderen waarmee ze de les verstoord hebben. Maar de vraag rijst of deze straf proportioneel is, gegeven het gestrafte vergrijp (onbedoelde verstoring van de les). Vele ouders vinden het belangrijk dat hun kind buiten de lessen (en op weg van en naar huis) telefonisch bereikbaar is. Waarom wordt niet in de schoolregels vastgelegd dat de leerling ook voor een alternatieve straf kan kiezen, bijvoorbeeld nablijven?

Met dit telecomvoorbeeld kom ik nog op een andere reden waarom ouders hun toevlucht zoeken bij een juridiserende benadering. Zij trachten hun kind op een volwassen manier te bejegenen en op eigen verantwoordelijkheid aan te spreken. Maar soms krijgen ze de indruk dat de school zich jegens minderjarigen alles meent te kunnen permitteren. Weliswaar voert zij daarbij soms pedagogische argumenten aan, maar de argwaan blijft. Heeft zij daarbij echt de belangen van de leerlingen, op weg naar volwassenheid, voor ogen of veeleer het eigenbelang van de school? Ouders zoeken juridisch advies omdat ze willen weten: kan dat zomaar? Bijvoorbeeld in het geval van het mobieltje: is het wettelijk toegestaan dat de school de eigendommen van mijn kind zomaar een week lang onder zich houdt?

Kan dat zomaar? Die vraag komt ontelbare malen bij ouders van schoolgaande kinderen op. En het rare is dat niemand zich geroepen voelt om dat soort vragen eens zorgvuldig op een rij te zetten en te beantwoorden, laat staan dat er instanties zijn die het geld en de menskracht vrijmaken om die vragen bij de wetgever of rechter aanhangig te maken, zodat er regelgeving of jurisprudentie ontstaat, aan de hand waarvan ouders en leerlingen (en medezeggenschapsorganen!) kunnen taxeren wat de juridische en ethische grenzen zijn waarbinnen de school behoort te opereren. De ouderorganisaties bieden voorlichting via de website 5010 en OCW geeft jaarlijks een gids voor ouders en leerlingen uit, maar daar word je niet veel wijzer van.⁷ De Vlaamse overheid doet het iets beter met haar gids voor leerlingen.⁸ Het zou de verhoudingen ten goede komen als een onafhankelijke instantie een website zou bieden waar leerlingen en ouders up-to-date rechtsgeleerde voorlichting kunnen vinden over hun rechten en plichten op school, en over de achterliggende beginselen.

Wes Holleman
weblog onderwijs 30-6-2013
<http://www.onderwijsethiek.nl>

¹ http://www.lavenir.net/article/detail.aspx?articleid=DMF20130628_00330003 (28/6/2013)

² http://brandpunt.kro.nl/seizoenen/2013/afleveringen/16-06-2013/fragmenten/school_in_de_beklaagdenbank

³ Vergelijk: <http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/claimcultuur-in-het-onderwijs> (11/9/2012)

⁴ <http://ronaldsonderwijsblog.blogspot.nl/2013/06/de-mythe-van-de-juridisering-van-het.html> (25/6/2013); <http://nl.linkedin.com/pub/ronald-buitelaar/11/707/40b>

⁵ <http://debatgemist.tweedekamer.nl/debatten/vragenuur-91> (18/6/2013, 9.42")

⁶ Vergelijk bijvoorbeeld een uitspraak van de Landelijke Klachtencommissie Onderwijs d.d. 3/12/2012: <http://www.onderwijsgeschillen.nl/fileadmin/bestanden/SOG/2012/105537.pdf>

⁷ <http://www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/brochures/2011/09/02/voortgezet-onderwijs-2012-2013-gids-voor-ouders-verzorgers-en-leerlingen/gids-voortgezet-onderwijs-2012-2013.pdf>;

<http://www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/brochures/2011/09/08/basisonderwijs-2012-2013-gids-voor-ouders-en-verzorgers/gids-basisonderwijs-2012-2013.pdf>;

<http://www.5010vooroudersoveronderwijs.nl/page/over-5010>

⁸ <http://www.ond.vlaanderen.be/gidsvoorleerlingen/>; zie ook:

<http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/een-juridische-gids-voor-leerlingen> (23/11/2009)